

Arjen Mulder

Over mediatheorie. Taal, beeld, geluid, gedrag
 Rotterdam (V2/Nai Uitgevers) 2004, 216 p.,
 € 18,50, ISBN 90 5662 387 7

Arjen Mulder – bioloog en voormalig docent aan de Amsterdamse Film en Televisie Academie – geeft in zijn boek *Over mediatheorie* een systematische reflectie op het karakter van de ons omringende media. Hij doet dat in vier stappen. Na een inleidend hoofdstuk waarin de wording van de mediatheorie als wetenschappelijke discipline wordt belicht en het kennisdomein van de mediatheorie gedefinieerd, gaat een tweede deel ('algemene mediatheorie') in op begrippen als informatie, communicatie en hermediatie. Leunend op Marshall McLuhan en diens verdeling in koele en warme media, karakteriseert Mulder in dit deel in algemene zin een breed scala van communicatiemiddelen en analyseert hij de overgang tussen oude en nieuwe media. In het deel getiteld 'historische mediatheorie' gaat het om de overgang van oor naar oog en enen en nullen; van een auditieve naar een schriftelijke, visuele, elektronische en digitale cultuur. Voor mediahistorici is dit misschien wel het interessantste deel van het boek, omdat Mulder in kort bestek maar tegelijkertijd vanuit een breed langetermijnperspectief een beschrijving en analyse geeft van hoe elke mediale cultuur haar eigen omgeving, mentaliteit en normaliteit creëert. Een laatste deel, 'praktische mediatheorie', biedt ten slotte zicht op de invloed van de media op ons dagelijks leven en de ervaringen die media oproepen.

Er zijn een aantal kanttekeningen bij het boek van Mulder te plaatsen. Ten eerste dat hij wel een erg ruime definitie van media hanteert. Media zijn in zijn visie niet alleen communicatiemiddelen in de engere zin van het woord – radio, televisie, telefoon, pc – maar ook cultuurverschijnselen als kunst, porno en religie. Met name aan (media)kunst kent Mulder een bijzondere betekenis toe, als drager bij uitstek van beelden, associaties en emoties, in tegenstelling tot de meer analytische en cognitieve vormen van communicatie. *Over mediatheorie* wint daarmee aan reikwijdte en zeggingskracht, maar verliest aan conceptuele klaarheid. Hoe zinvol is het om al

deze verschillende culturele vormen in één theorie te vatten? Is, als alles communicatie is, een mediatheorie een theorie van alles?

Een tweede opmerking die kan worden gemaakt, betreft het feit dat Mulder, in navolging van McLuhan, zeer bevolgen en inspirerend kan schrijven over de eigenschappen, ervaringen en effecten van media, maar dat hij daarbij niet ontkomt aan een zekere eenduidigheid. Een medium als fotografie kan weliswaar 'warm' of 'koel' worden ingezet (bijvoorbeeld erotische versus medische foto's), maar het gaat uiteindelijk om inherente mediakaracteristieken die vervolgens inwerken op de mediumgebruiker. Dat geeft ook aan dat Mulder vrij consequent spreekt over de invloed van media, over hoe wij reageren op media, over hoe wij door media worden geprogrammeerd, en over de gevolgen van de introductie van nieuwe media voor mens en maatschappij. Binnen zekere grenzen zijn media autonoom en deterministisch, creëren ze dominante cultuurfases en generen ze homogene effecten. De vraag is evenwel of dit correct is. Als mediahistorisch onderzoek iets leert, is het dat media voor verschillende groepen gebruikers verschillende betekenissen kunnen hebben. Onderzoek laat tevens zien dat er op veel verschillende niveaus interacties bestaan tussen media, gebruikers en maatschappelijke contexten, en dat mediahistorische ontwikkelingen co-evolueren met maatschappelijke ontwikkelingen. Die sociale en contextuele dimensie ontbreekt in de mediatheorie van Mulder.

Duidelijk mag zijn dat de mediatheorie van Mulder zich op een meer abstract, associatief en filosofisch niveau afspeelt dan waarop de mediahistoricus zich doorgaans begeeft. Als zodanig is *Over mediatheorie* geen boek waarvan de inzichten op grote schaal gebruikt zullen gaan worden als theoretisch kader voor empirisch georiënteerd mediahistorisch onderzoek. Maar voor wie zich wil verdiepen in 'de' karakteristieken van de media en zich de vraag stelt, hoe media vormgeven aan bredere culturele transformaties, is dit boek een mooi uitgangspunt.